

Pozůstatky hornické činnosti v okolí Čisté I. – Štola svatého Prokopa

Rudolf Tomíček, Horní Slavkov

V roce 2012 jsem v jednom referátu o archeologickém průzkumu dolu Jeroným a jeho okolí ukazoval mapu se zákresem několika slibných lokalit z hlediska nálezu pozůstatků historické hornické činnosti. V nedávných letech jsme se do průzkumu těchto zajímavých lokalit pustili.

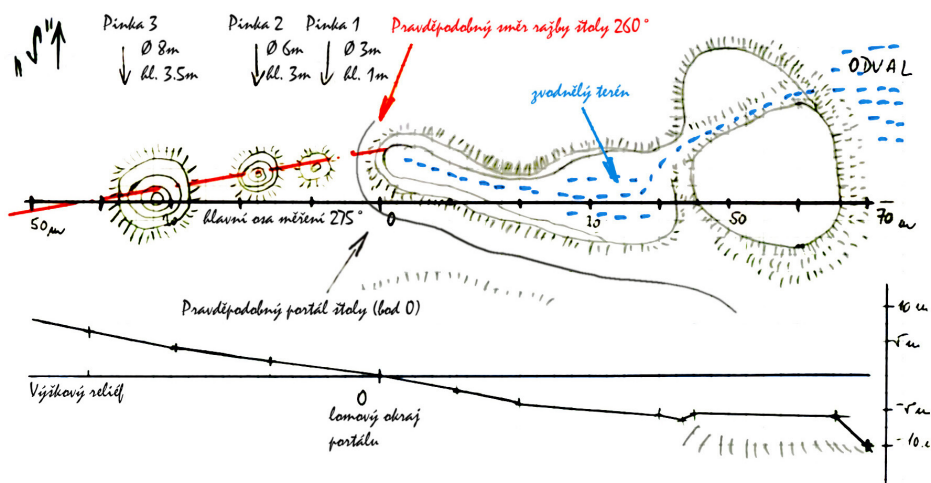
Dochovalé historické záznamy o hornické činnosti v okolí Čisté jsou jen velmi kusé. Horničtí dějepisci – Kašpar Sternberg a Jan Peithner – zmiňovali těžbu na Čisté komplexně a jednotlivými důlními díly se nezabývali. Také Jiří Majer pouze konstatuje, že jejich jména a lokalizaci nebylo možno určit již na počátku 19. století. V prvních fázích terénního výzkumu je proto obtížné lokality být „jen“ přesně lokalizovat.

Na základě v současnosti zjištěných poznatků jsme se pokusili některá z těchto historických důlních děl identifikovat, popsat a více přiblížit našemu současnému

pohledu. Mezi vybraná hornická díla, která budou součástí tohoto třídílného seriálu článků o menších důlních dílech nedaleko středověkého dolu Jeroným v bývalé Čisté, patří štola svatého Prokopa na Glassbergu (Sklenný vrch), štola svaté Barbory poblíž Podstrání a ryže v údolí Cínového potoka pod lokalitou Berggruben (V jamách). V první části seriálu si nyní představíme nejzajímavější objevy o štolě svatého Prokopa.

V písemných materiálech se vyskytuje odkaz na štolu svatého Prokopa, která má být na severozápadním svahu vrchu Glassberg (Sklenném vrchu). V archivních záznamech můžeme nalézt následující informace o hledané štolě. Zpráva z roku 1805 (Peschel in Bílek 1958) říká, že: „V roce 1793 se začalo v protějším pohoří Glassberg dále na jih s otvirkou staré štolý Prokop, ražené již starým směrem na západ. Účelem bylo dosáhnout

Náčrt povrchových nálezů u štolý svatého Prokopa – v centru zabořený portál štolý. Bod „0“ je cca 790 m n. m. Zaměřil R. Tomíček a L. Hradický, 28. 10. 2011. Měřítko 1 : 500.

Pohled k ústí štolý od severovýchodu.

čelby a potom narazit na nedotčeném úseku 380 m v západní části revíru probíhající rudní lože a cívové žíly. Staré čelby se dosáhlo ve vzdálenosti 105 až 110 m. Po nezbytných úpravách byla ražena dále na sever v jalovině asi 20 m, načež byl zastižen asi 2 cm dost rudnatý křemenný odžilek, který však po 2 m opět úplně vyklínil. Dalším postupem asi 55 m v jalovině byla v roce 1800 odkryta žila hl, pl o 79°V úklonu, která byla pojmenována Ondřej. Byla asi 15 cm mocná a její výplň tvořil většinou bílý křemen s vtroušeným cínovcem a molybdenitem. Po dalších 8 m však byla roztržena a tak byl sledován rudnatější odžilek asi 10 cm mocný přibližně 18 m, načež opět zjalověl. Na žile Ondřej se sice zkusilo výstupkování, ale po 8 m se opět pro pokles rudnatosti zastavilo. Štola je tedy dlouhá cca 220 m, zčásti je ve výdřevě.

Provoz je omezen, protože zde pracují jen tři havíři.“ Ve zprávě z roku 1820 (Günter in Bílek 1958) se hovoří o žilách cínu vyskytujících se ve starší žule takto: „...žulové žíly, otevřené např. štolou Prokop za Čistou ve směru jižním kolem 300 m, při čemž jen asi ve vzdálenosti 100 m bylo zastiženo menší cínovcové zrudnění...”

Vybavení těmito informacemi jsme tedy provedli v roce 2011 terénní šetření. Při pochůzce byl skutečně nalezen odval hlušinového materiálu a propadliny. Nejprve při průchodu lesní cestou byly zjištěny po její pravé straně charakteristické pinkové propadliny. Při jejich dalším sledování v terénu jsme došli až na místo, kde byla uměle vybudovaná plošina, nalézající se na odvalovém materiálu. Přímou v terénu jsme vytvořili náčrtek celé nálezové situace a pořídili jsme k němu informativní fotodokumentaci. Přibližná nadmořská výška zdejšího naleziště je asi 790 m. Jestliže budeme pohlížet na naleziště, jak je zakresleno na našem náčrtku, s orientací na sever, tak v levé části se nalézají tři propadové pinky v linii dlouhé kolem 40 m, jdoucí směrem mírně jihozápadním směrem (asi 260°), patrně ve směru ražby. Velikost pinek se pohybuje od 8 m do 3 m s hloubkou od 3,5 m až po mělčí 1 m. Uprostřed naleziště je předpokládán silně zabořený portál štolý. V jasně patrném terénním zlomu, od kterého pokračuje dosti vyrovnaný terén, se vyskytuje silné zvodnění. Zhruba po 40 m od předpokládaného portálu štolý se začíná rozšiřovat plošina odvalu (haldy). Vytěžený materiál tvoří plošinu o rozměrech 25 × 20 m, tedy cca 500 m², na níž se v současnosti nalézá množství polomového dříví a nařezaných kmenů stromů. Objem navážky hlušiny je asi 250 m³. Na hraně je tato halda vysoká 7 až 8 m. Ze štolý vytéká voda, tvoří drobný potůček, jež pokračuje přes navezenou haldou, a dále pak protéká lesem. Tato štola plní stále vodosběrnou roli, o čemž svědčí prosakující nezamrzající voda pod předpokládaným portálem štolý a také výskyt mokřadní vegetace.

Stále však zůstává nezodpovězena zásadní otázka. Jde skutečně o hledanou štolu

svatého Prokopa? Poblíž nalezené štolý je několik hlubokých zářezů do terénu, které byly původně úvozovými cestami v její blízkosti. Některé jsou však zakončeny v příkrém protisvahu, což by značilo jejich jiné původní určení. Při dalším průzkumu okolí nalezené štolý jsme objevili pozůstatky novodobé hornické činnosti – rozbitou přílbu, zlomenou vrtnou tyč (bór) a torzo lopaty. Po ověření informací u firmy DIAMO to vypadá, že zde nebyla v padesátých letech minulého století prováděna jiná činnost než vrtné práce.

Jestliže si tedy shrneme všechny dosud známé a zjištěné údaje, tak naše místo nálezů je asi 500 m od portálu štolý dolu Jeroným jihovýchodním směrem. Dle Ignáce Güntera (1820 in Bílek 1958) nelze v této vzdálenosti najít žádné jiné hornické dílo než štolu Prokop. Archiv Geofundu zaznamenává veškerou těžbu cínových a wolframových rud a též poddolovaná území. Rovněž jsou v jeho archivu uvedeny vrtné práce včetně hloubkových vrtů. Dle této databáze ale místo našeho naleziště není označeno názvem. Nicméně v archivních pasportech důlních děl sokolovského muzea je lokalita označena jako štolu Prokop.

Co říci závěrem? Na tomto svahu Skelného vrchu nebyl dosud nalezen a zdokumentován žádný jiný projev hornické činnosti než námi nalezené a popsané pozůstatky. Lze tedy s velkou pravděpodobností prohlásit, že jde skutečně o pozůstatky historické štolý svatého Prokopa. ■

Použitá literatura:

- Bílek J. (1958): Zpráva o báňsko-historickém výzkumu lokality Horní Slavkov II z 31.12.1958 – Ms. [Depon. in: Geofond Praha].
- Beran P., Jangl L., Majer J., Suček P. et Wagenbreth O. (1996): 1000 let těžby cínu ve Slavkovském lese. – Okresní muzeum Sokolov, 194 pp.
- Majer J. (1970): Těžba cínu ve Slavkovském lese v 16. století. – Nár. tech. muzeum, Praha, 227 pp.
- Tomiček R. (2010): Montánně-historický průzkum, Důl Jeroným, Čistá – Horní Slavkov. – Ms.
- Tomiček R. (2011a): Protokol o šetření archeologického nálezu ze 14.1.2011. – Ms. [Depon. in: NPÚ Loket].
- Tomiček R. (2011b): Popis místa nálezů – Štolu Prokop – Zpráva z 12.3.2011 a 15.11.2011. – Ms. [Depon. in: NPÚ Loket].

- ▲ Na hraně haldy je viditelná mohutnost objemu vytěžené horniny.
 - ▲ Pohled od ústí štolý Prokop k severovýchodu.
 - ▲ Detail pinky č. 3
- Všechny fotografie: Rudolf Tomíček.